

Oponentský posudek bakalářské práce Elišky Ponikelské: Regionální vývoj plodnosti v Itálii mezi lety 1990–2022

Bakalářská práce se zaměřuje na rozdíly v úhrnné plodnosti na úrovni regionů NUTS1 a NUTS2 v Itálii v období kdy se úhrnná plodnost celého státu pohybuje na hranici či pod hranicí velmi nízké plodnosti. Cílem bakalářské práce je „... *popsat vývoj plodnosti v Itálii a zanalyzovat regionální rozdíly ve vývoji u italských regionálních celků ...*“. Pro bakalářskou práci jde o cíl dostačující, avšak nikterak ambiciózní.

V úvodu autorka seznamuje čtenáře s historií Itálie a s jejím administrativním členěním. Kapitola o administrativním členění je relativně rozsáhlá, avšak pro samotný cíl práce příliš přínosná není. Jsou zde prezentovány náhodné informace o popisovaných regionech (o jejich seismické aktivitě či turistické oblíbenosti) u kterých chybí provázanost ke studovanému tématu. Detailní představení regionů NUTS1 pak uvozují Tabulka 1 a Tabulka 2 se zdánlivě náhodnými proměnnými pro jednotlivé regiony (podíl cizinců v populaci, míra nezaměstnanosti ve věku 25 až 34 let, GDP na obyvatele).

V kapitole teoretická východiska se autorka snaží zaměřit na dosavadní poznání faktorů determinujících plodnost a následně na historický a sociální kontext vývoje plodnosti v Itálii. V první části relevantně představuje koncept druhého demografického přechodu, u kterého zmiňuje faktory ovlivňující intenzitu plodnosti, jakými je např. nárůst míry seberealizace jedince, rostoucí sekularizace ve společnosti či lepší dostupnost antikoncepce. V tomto přehledu však chybí další z faktorů ovlivňující odklad plodnosti, a to je nárůst socio-ekonomické nejistoty v mladém dospělí. Na tento faktor pak autorka naráží v rámci kontextu vývoje plodnosti v Itálii, avšak na obecné úrovni jej nezmiňuje. Ve stejné kapitole autorka při hodnocení prognózy Italského statistického úřadu uvádí „*Toto poukazuje na fakt, že ukazatel plodnosti není nejvhodnější v rámci prognózování díky své citlivosti na sociální, ekonomické a politické podmínky.*“, což je tvrzení, kterému nerozumím a budu ráda, když mi jej autorka vysvětlí. V závěru kapitoly poté autorka uvádí: „... *Příklad si Itálie může vzít ze států severní Evropy, které v rámci druhého demografického přechodu zažily sestup úhrnné plodnosti, ale díky úspěšné politice sociálního systému, podporující rovnost žen a mužů a sladování zaměstnání a rodinným životem, byly schopny míry plodnosti zvýšit a uchovat je na příznivých hodnotách (Caltabiano, Rosina, 2018)*“. To bylo v době publikace validní stanovisko, ale dnes bych s tím již byla opatrná a do budoucna doporučuji autorce, aby se (především v případě doporučení) zaměřila na recentnější literaturu.

Následuje samostatná kapitola k výzkumným otázkách a hypotézám. Zde bych upřednostnila přesnější formulaci druhé výzkumné otázky („*Je pozorovatelná vnitřní homogenita v intenzitě a časování plodnosti u italských regionů NUTS 2, avšak vnější heterogenita mezi jednotlivými regiony NUTS 1?*“), kde by bylo dobré dále uvést jak velké rozdíly a z jakého důvodu považuje ještě autorka za homogenní a které naopak za heterogenní. K samotným hypotézám mám značné výhrady: 1) u první a druhé hypotézy se domnívám, že to již víme z informacích uvedených v předchozí kapitole a není mi zřejmé, jak by se vývoj na nižším řádu administrativního členění mohl výrazněji lišit; 2) v případě třetí hypotézy nerozumím na základě čeho si autorka tuto hypotézu stanovila. Budu ráda, pokud zdůvodnění hypotéz věnuje autorka zvýšenou pozornost v průběhu obhajoby. Domnívám se, že kdyby autorka vycházela z faktorů determinujících plodnost (míry seberealizace jedince, rostoucí sekularizace ve společnosti či lepší dostupnost antikoncepce) a prezentovala pro ně příslušné ukazatele v čase na úrovni studovaných regionů, pak by získala lepší podklad pro stanovení hypotéz o vývoji úhrnné plodnosti na regionální úrovni.

Třetí kapitola data a metodologie je až příliš stručná a obecná. Na základě popisu datových zdrojů mi není přesně jasné kde (např. v příslušné sekci na webu ISTAT jsem osobně našla data jen do roku 2021) a které ukazatele přesně autorka převzala. Metodologie je příliš obecná a málo reflektuje samotnou předkládanou práci. Autorka uvádí, že demografické ukazatele přejímá od Italského statistického úřadu, avšak pro jejich výpočet uvádí vzorečky dle Pavlíka a kol. 1986. Z jakého důvodu autorka necituje metodologickou příručku Italského statistického úřadu? V případě statistických ukazatelů míry polohy by pak bylo dobré interpretovat vzorce v kontextu vlastní analytické práce.

V analytické kapitole (Kapitola 4) autorka představuje převzaté demografické ukazatele ve vlastním grafickém zpracování a zároveň s tím se je snaží i v kontextu dosavadního poznání diskutovat. Výsledková část je velmi obsáhlá, avšak chybí mi zde jasná struktura, která by reflektovala výzkumné otázky a formulované hypotézy. Takto to spíše působí, že autorka prezentuje všechno, co vytvořila bez ohledu na přínos pro zodpovězení výzkumných otázek. Zároveň mi není srozumitelné, proč se některé ukazatele rozhodla autorka prezentovat do věku 25 let a od věku 35 let. U grafu 13, který prezentuje podíl meziregionálních a vnitroregionálních rozdílů na celkové variabilitě úrovně plodnosti, postrádám kontext o velikosti této variability ve sledovaných obdobích. V rámci obhajoby autorce doporučuji, aby se zaměřila na precizní interpretaci tohoto grafu. Napříč celou kapitolou 4 je nutno konstatovat nedostatečné provázání grafických a tabulkových objektů s textem.

Závěrečná kapitola přináší odpověď na stanovené výzkumné otázky a konstatuje naplnění cíle práce.

Závažnější nedostatky práce jsem zmínila v textu výše a ocenila bych, kdyby je autorka reflektovala ve své prezentaci při samotné obhajobě práce. Drobné nedostatky jsou prezentovány v příloze tohoto posudku. Doufám, že tyto připomínky a jejich konkrétní příklady pomohou v budoucnosti autorce ke zvýšení kvality jejích odborných textů. V souhrnu je ale z práce patrné, že autorka si osvojila základní dovednosti kladené na absolventy bakalářských oborů – dobře pracuje s odbornou (i zahraniční) literaturou a text má dobrou stylistickou i formální úroveň. **Předkládanou bakalářskou práci Elišky Ponikelské doporučuji přijmout k obhajobě.**

V Praze dne 21. května 2024

RNDr. Jitka Slabá, Ph.D.

PŘÍLOHA: Formální nedostatky práce a další drobné připomínky k textu:

- Odpuštit si výplňová slova: „rozhodně“, „tedy“, které se v rušivém množství vyskytují na začátku úvodu.
- Lépe provázat Tabulkou či Grafickou přílohu s textem. Jasně odkazovat na příslušné tabulky v textu. Nestačí napsat „*Tuto část uvozují tab. 1 a tab. 2.*“ a na následujících třech stranách již na tabulky při jejich komentování neodkazovat.
- Tabulka 2: GDP na obyvatele v EUR – nebylo by lepší použít český termín HDP?
- Značení regionu NUTS1 v legendě je pro čtenáře velmi nekomfortní. Rozlišující význam nese až třetí písmo ze tří, které je ve své podstatě částí abecedy. Takže fakticky jsou popisky regionů C, D, E, F a G. Nebylo by lepší mít tam české názvy regionů (Severozápadní I., Severovýchodní I., Centrální I., Jižní I. a Ostrovní I.)?
- Není mi srozumitelná logika volby intervalu legendy v použitých kartogramech. Zcela mimo mé pochopení jsou pak rozdílné barevné škály pro stejný ukazatel v případě Obrázku 5, kde jsou pro dva ukazatele použity čtyři barevné škály s odlišnou kategorizací, takže jsou vlastně mapy pro jeden ukazatel ve dvou obdobích nesrovnatelné.
- Při psaní další odborné práce doporučuji oddělit věcný komentář výsledků a jejich diskusi v kontextu dosavadního poznání.